REGLEMENTAREA ATRIBUȚIILOR SPECIALISTULUI CRIMINALIST ÎN PROCESUL PENAL: PROBLEME ȘI SOLUȚII

REGULATION OF THE CRIMINAL EXPERT DUTIES IN CRIMINAL PROCEEDINGS: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Dragoș CHIOTICI,
doctorand ULIM

SUMMARY

The present work deals with the problem of the activities carried out by the forensic science specialist in the process of the crime investigation. The author pays a great attention to the analysis of the responsibilities of the specialist, which are stipulated in the processual-criminal law and the departmental normative acts of the Forensic Science Service. Arguments are brought in favour of the necessity to eliminate some contradictory processual provisions as well as the necessity to specify and complete the directives that regulate the daily activity of the forensic science specialists.

Keywords: *forensic science specialist, technical-scientific report, specialist's responsibilities.*

Condițiile procesual-organizatorice de participare a specialistului criminalist în acțiunile de urmărire penală sunt statuate în legea procesual penală, precum și în actele normative departamentale. În calitate de specialiști criminaliști în astfel de activități sunt antrenați, mai cu seamă, angajații subdiviziunilor tehnico-criminalistice și expertiză judiciară ale IGP a MAI RM, de aceea, documentul de bază care determină ordinea și condițiile participării lor în efectuarea activităților de anchetă, prezintă Regulamentul privind organizarea și funcționarea Centrului Tehnico-Criminalistic și Expertize Judiciare (CTCEJ) al Inspectoratului General al Poliției [3]. În aceste acte normative, calificativul „specialist" este atribuit doar persoanelor atrase în proces pentru a contribui la stabilirea adevărului în cauzele instrumentate.

Literatura de specialitate [4, p.467], dar și legislația procesuală în vigoare [1] prescrie a considera specialist persoana independentă, neinteresată în rezultatul investigațiilor, ce stăpânește cunoștințe specializate și este atrasă din inițiativa părților de instanța de judecată sau din oficu de către organele competente pentru a acorda ajutor consultativ, a oferi concluzii, a aplica mijloace tehnico-științifice în realizarea activităților procesual penale.

Art.6, p.43 al CPP al R. Moldova definește specialistul ca „persoana care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă și este antrenată în procesul penal în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului" [1]. Ea, ne fiind interesată în proces, este recrutată în cazurile în care este necesară explicarea de urgență

a unor fapte sau circumstanţe ale cauzei, precum şi când există pericol de dispariţie a unor materiale de probă sau de modificare a unor situaţii de fapt.

De observat că, folosirea cunoştinţelor specializate a astfel de specialişti în formă de constatări tehnico-ştiinţifice sau medico-legale poate fi realizată atât în faza de urmărire penală cât şi în cea de judecare a cauzei. Prin urmare, specialistul, poate fi teoretic cooptat, la necesitate pentru a participa fără excepţie în toate activităţile procesuale. Totuşi, pornind de la atribuţiile lui, de regulă, este vorba doar de antrenarea acestuia în majoritatea acţiunilor de urmărire penală. Aici însă, trebuie menţionat că legea în cauză neunivoc reglementează aceste posibilităţi. Astfel, spre exmplu, CPP a R. Moldova [1] obligă recrutarea specialistului pentru a participa la examinarea cadavrului (art.120), exhumarea cadavrului (art.121), audierea martorului minor (art.110') ş.a. Renunţarea în asfel de cazuri la serviciie specialiştilor se consideră o încălcare procesuală semnificativă, care poate conduce la pierderea importanţei probante a rezultatelor.

În alte situaţii, folosirea cunoştinţelor specializate ale persoanelor competente conform legii procesual penale în cauză, poartă caracter facultativ. Organul de urmărire penală este în drept, însă nu şi obligat să implice un specialist anume, spre exemplu, la cercetarea la faţa locului (art.118), examinarea corporală (art.119), experimentul în urmărira penală (art.123), percheziţie (art.127) ş.a. Totuşi, când acţiunea procesuală se realizează cu participarea specialistului, inclusiv a celui din Serviciul criminalistic, eficacitatea ei sporeşte.

Astfel, la examinarea corporală, specialistul în ramura medicinii poate acorda ajutor în depistarea pe corpul suspectului a urmelor infracţionale, a semnelor particulare şi a le fixa corect în procesul-verbal. Participând la cercetarea locului faptei, specialistul criminalist contribuie la descopeirea, fixarea şi ridicarea materialelor de probă, examinarea preliminară a unor caracteristici ale obiectelor, explică importanţa lor probantă etc. În scopul participării în diverse activităţi procesuale, aceşti specialişti pot fi recrutaţi din rândul: - angajaţilor subdiviziunilor criminalistice şi de expertiză judiciară (experţi din cadrul MJ, MAI, SIS, CNA ş.a.); - lucrătorilor diverselor organe de control; - reprezentanţilor altor colective practice, ştiinţifice, pedagogice; - persoanelor particulare ce nu sunt în statele de personal a stucturilor oficiale; - persoanelor care efectuează anchete de serviciu din cadrul comisiilor de investigare a unor incidente excepţionale.

La necesitate, organele de urmărire penală şi judiciare recurg la ajutorul acestor persoane, care pot oferi sprijin prin consultaţii, sfaturi, recomandări, date cu caracter informativ, participarea în pregătirea şi realizarea diverselor activităţi, inclusiv procesuale, inspectarea unor întreprinderi, porţiuni de teren, a obiectelor acvatice şi nu numai, efectuarea de revizii documentale, achiziţii de control ş.a.

Prin urmare, aplicarea cunoştinţelor şi abilităţilor persoanelor versate în cadrul urmăririi penale poate fi înfăptuită în mai multe forme: - antrenarea specialiştilor la efectuarea acţiunilor procesuale şi neprocesuale; - efectuarea constatărilor tehnico-ştiinţifice, medio-legale şi a expertizelor judiciare (extrajudiciare); - realizarea de revizii documentale, a diverselor controale şi inspectări; - obţinerea unor date cu caracter informativ, consultaţii; - reclamarea unor documente pregătite de aceste persoane în cadrul activităţii lor de serviciu; - audierea persoanelor competente în calitate de

specialiști sau experți judiciari (dacă aceștea au participat la efectuarea constatărilor sau expertizelor judiciare (extrajudiciare).

Cele susmenionate însă, în opinia noastră, nu oglindesc pe deplin conținutul activităților specialistului privind aplicarea metodelor și mijloacelor tehnco-științifice (MMTȘ) în cadrul efectuării acțiunilor de urmărire penală. Se are în vedere că, acordând sprijin în realizarea acțiunii de urmărire penală, specialistul: a) aplică MMTȘ de sinestătător cu acordul și supravegherea ofițerului de urmărire (alin.(5), p.5) al art.87 CPP RM) [2]; b) participă la aplicarea MMTȘ de către anchetator în cadrul colectării, cercetării, valorificării probelor; c) contribuie la utilizarea de către organul constatator sau ofițerul de urmărire penală a MMTȘ, consultându-l și oferindu-i date cu caracter informativ ș.a.

Însă, în procesul probator, mai consistent specialistul își dă concursul la colectarea materialelor de probă, adică căutarea, fixarea lor procesuală și tehnică, ridicarea, certificarea și ambalarea materialelor de probă. Și aceasta, respectându-se două principii fundamentale: 1) orice persoană care stăpânește cunoștințe specializate poate participa la efectuarea acțiunii de urmărire penală în calitate de specialist; 2) efectuarea acțiunii de urmărire penală este condusă (dirijată) de ofițerul de urmărire penală, specialistul acordă acestuia doar sprijin și ajutor.

Mai frecvent în aceste scopuri, în acțiunile de urmărire penală se cooptează specialiștii criminaliști. Istoricește, aceștea sunt considerați doar cei ce cunosc temeinic așa subramuri ale tehnicii criminalistice, precum dactiloscopia, balistica, traseologia, documentologia, grafoscopia, gabitoscopa, substanțiologia, exploziologia criminalistică, foto-video-înregisrarea ș.a.

În altă ordine de idei, menționăm că o direcție aparte de atragere a specialistului în participarea la acțiunile de urmărire penală este cea înfăptuită de către apărător, admis în procesul penal în modul prevăzut de art.100 CPP RM [1]. Organul de urmărire penală nu poate împiedica participarea lui, cu excepția cazurilor direct stipulate de legislație. Însă, legat de aceasta, apare întebarea dacă, în scopul realizării principiului contradictorialității, este legitimă participarea simultană a specialiștilor invitați din partea organului de constatare sau a organului de urmărire penală, cât și din partea apărării?

În opinia noastră, un astfel de specialist poate participa doar în acțiunile în care este posibilă participarea a însăși apărătorului. Oricum, verificarea competenței și altor circumstanțe ce pot servi la recuzarea specialistului, este încredințată în exclusivitate de legislație doar organului de urmărire penală.

Deci, pornind de la principiul contradictorialității și egalității armelor părților implicate în proces, pare legitim posibilitatea recrutării simultane a specialiștilor atât din partea acuzării cât și din partea apărării. Dar, totodată, este necesar a organiza astfel munca, încât specialiștii să-și poată realiza sarcinile puse în fața lor, ne încălcând ordinea reglementată de legea procesuală a însăți acțiunii de urmărire la care participă. Responsabil și conducător plenar al mersului și rezultatelor acțiunii de urmărire penală respective rămâne ofițerul de urmărire penală.

În opinia noastră, specialiștilor invitați din partea apărării li se pot, în principiu, delega funcții de analiză a rezultatelor activităților organului de urmărire penală,

de control a metodelor și metodicilor folosite de către acesta. Oricum, este firesc ca rezultatele acestor constatări-concluzii explicative și interpretative, făcute la efectuarea procedeelor probatorii de ambii specialiști, să se includă în procesul-verbal al acțiunii realizate. Deci, nu este vorba de efectuarea de către specialist a careva investigații similare celor realizate în cadrul expertizei cu tehnică instrumentală de laborator. Constatările specialistului prezintă doar *explicații* a unor fapte, materiale de probă evidente sau circumstanțe ale cauzei în rezultatele procesului penal, oferite mai des în faza declanșării procesului penal.

Prin urmare, constatarea tehnico-științifică și medico-legală a specialistului este premergătoare dispunerii expertizei, se realizează doar pentru acordarea de ajutor organului respectiv. Rezultă deci, că astfel de constatări nu pot fi cercetări complete, concluziile specialistului ne fiind absolut precise, având scopul de a da anumite explicații și a realiza doar cercetări prealabile. Acestea nu substiuie concluziile expertului judiciar. Cât privește expertiza judiciară, aceasta, conform alin (1), art.142 CPP RM, se dispune în cazurile, în care se impune necesitatea *constatării, clarificării, evaluării* circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală [1].

Raportul expertului, conform art.37 al Legii *cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar* [2], dar și art.151 CPP RM deține o configurație și conținut clar și precis, pe când structura raportului specialistului nu este de loc reglementată procesual în aceste acte normative. Legat de aceasta, în ce ne privește, credem că forma Raportului de constatare tehnico-științifică a specialistului urmează a fi scrisă în limba română și, structural, nu poate să se deosebească semnificativ de raportul expertului judiciar. În opinia noastră, acesta trebuie să aibă o structură alcătuită din cel puțin trei părți: introductivă, expozitivă și cea de concluzii (a răspunsurilor la întrebările puse în fața specialistului).

În linii generale, în partea introductivă urmează a fi indicate date despre ordonatorul care antrenează specialistul în acțiunea de urmărire penală, materialele (obiectele) expediate în adresa acestuia și întrebările ce urmează a fi soluționate. În partea expozitivă se desfășoară pe scurt cunoștințele specializate motivative, faptele investigate și noile date explicative, desprinse logic de către specialist într-un volum ce asigură verificarea autenticității concluziilor ulterioare. În ultima parte a raportului se vor formula răspunsurile la întrebările părților.

Având în vedere cele menționate, propunem suplimentarea art.141 CPP RM cu un nou aliniat, plasându-l la nr. (2) și modificând numerotarea următoarelor, respectiv cu (3) și (4), după cum urmează: "*În raportul de constatare tehnico-științifică și medico-legală se indică: data și locul alcătuirii constatării specialistului; temeiurile și motivele antrenării specialistului pentru darea de concluzii; date despre persoana responsabilă care a adoptat decizia de a fi antrenat specialistul; date despre specialist (numele, prenumele, studiile, specialitatea, vechimea în muncă, titlul, gradul științific, funcția sau locul de muncă); faptul informării specialistului despre răspunderea penală pentru prezentarea cu bună știință a unor concluzii false; întrebările adresate specialistului; date despre mijloacele tehnice aplicate și rezultatele folosirii lor; constatările și explicațiile agumentate ale specialistului pe întrebările formulate*".

În opinia noastră, includerea unui astfel de aliniat în art.141 *Raportul de constatare*

tehnico-științifică sau medico-legală a CPP a Republicii Moldova, ar reglementa clar structura și conținutul a astfel de rapoarte, înlăturând confuziile care mai există în practică pe acest segment de activitate a specialiștilor judiciari.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova, nr.122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.104-110 din 07.06.2003.http://lex.justice.md/=326970
2. Legea cu privire la expertiza judiciară şi statutul expertului judiciar nr.68 din 14.042016. În: Monitorul Oficial al al Republicii Moldova Moldova, nr. 157-162 din 10.06.2016. http://lex.justice.md/index.php?actio=1&id=311530
3. Regulamentul privind organizarea și funcționarea Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției, aprobat prin Ordinul MAI al Republicii Moldova nr.172 din 01.04.2020 // http://ctcej.politia.md
4. DORAȘ, S. Criminalistica. Chișinău: Cartea Juridică, 2011. 632 p.